

Windt Szandra

Közösségi tervezéssel a biztonságos terekért¹

Community Planning for Safe Places

Absztrakt

A biztonság mindenki számára fontos, alapvető szükséglet, a lakókörnyezetünkben különösen igaz ez. Éppen emiatt a lokális közösségek szerepe a globalizáció ellenére továbbra is jelentős. A lakókörnyezeti, kerületi, városrészi közösségek építésének, erősítésének kiváló terepei a közösségi terek, amelyek lehetnek kül- és beltériek egyaránt. Az építészeti bűnmegelőzés eszközeit felhasználva ezen terek a részvételi módszertan alkalmazásával, a megfelelő tervezéssel és a lakosság bevonásával biztonságossá válhatnak.

Kulcsszavak: építészeti bűnmegelőzés, közösség, közösségi tér, közösségi tervezés, társadalmi részvétel

Abstract

Security is a basic needs for everyone, and this is especially true for our living environment. That is why the role of local communities is also significant despite globalization. Community spaces, which can be both indoor and outdoor ones, are excellent areas for building and strengthening residential communities. By using CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design) tools, these spaces can become safe through participatory methodology, proper planning and public engagement.

Keywords: community, community space, community planning, crime prevention through environmental design, social participation

1 A Safecity 2.0, 2019. május 9-én megtartott konferenciáján, *Közös(ségi) tér- de hogyan* címmel elhangzott előadás bővített, szerkesztett változata. A Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Safecity projektjéről l. bővebben itt: <http://www.safecity.hu/>.

Bevezető gondolatok

„A város már többé nem a biztonság és a nyugalom zónája. Eközben mindenféle biztonsági kamerák pásztázzák az életet, semmi sem marad rejtve, semmi sem lesz észrevétlen. Ahol pedig egyetlen működő kamera sincs, ott a teremtőnek hála mindig akad néhány nyugdíjas, akik éjjeliőrként fényes nappal is rögtön észrevesznek minden rendkívüli dolgot, és máris tudatják a rendészekkel, legyenek azok magáncégesek vagy egyenesen a rendőrség, nehogy bármi rendetlenségbe torkolljon.”- írja Eberhard Straub Az élő város című könyvében (Straub, 2018, 213.). Straub nagyon jól érzékelteti: az emberi jelenlét azt is észreveszi, amit a térfelügyelő-kamerák esetleg nem.

Az erődítmény szemlélettel szemben (Fortress mentality (Saville, Greg – Cleaveland, 1998, 7.), amely a magas átláthatatlan falakkal körülvett, megszámlálhatatlanul sok kamerával védett területet jelenti, sokkal inkább az embert, a közösséget középpontba állító, a kapcsolatait, szociális hálóját erősítő szemlélet alkalmazása lehet célja egy erős, a biztonságérzetet fenyegető jelenségekkel szemben fellépni kívánó közösségnek. Ehhez járulhat hozzá az, ha az utcán emberek vannak, ha a köztereket sokan használják², ha például sok biciklista van az utcákon, ez azonban sokszor a döntéshozókon múlik: mi kap prioritást, mi a vízió az egyes város-, illetve településrészekkel, melyek lesznek azok a pontok, ahol az emberek találkozhatnak, ahol társasági (és nem utolsó sorban városi) életet élhetnek.

Legyen közösségi tér, de hogyan? Erre a kérdésre, és ezt megelőzendő a mi-éltre igyekszünk az alábbiakban választ adni.

Építészeti bűnmegelőzés és közösségi bűnmegelőzés

Egy világos, hosszú távú, országos kriminálpolitika, bűnmegelőzési stratégia³ helyet ad a helyi szintnek, amely már részletesen, a helyi problémákra, a helyi (erő)forrásoknak megfelelően igyekszik válaszokat, megoldásokat nyújtani (URL1). Ez utóbbi bűnmegelőzési programnak része az ún. közösségi bűnmegelőzés (az építészeti mellett), hiszen a globalizációval egy időben megindult a lokalizáció is, a kistérségekben szerveződő közösségek és a benne élők erős hagyományörzése, az érdekérvényesítő képességük felélénkülése, amely kiindulási pontja lehet ennek. (Tábori-T.Kiss, 2000, 9.)

2 Jane Jacobs szerint a városi utcák és járdák alapvető feladata, hogy a város biztonságos maradjon. Jacobs (1961) ezzel kapcsolatban még: Gehl 2014. 99.

3 Az 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023).

A területi bűnmegelőzés alapelve, hogy a környezet befolyásolja a bűnözést, azonban az ott élők közössége, a helyiek kontrollja, attitűdje visszahathat a kriminalitásra. A bűnözés egyszerre jelent külső és belső veszélyforrást a közösség számára. (Windt, 2011, 71-86.)

Mindkettő komolyan hat a szomszédság életére. A külső veszély a közösség egésze számára jelent kihívást, míg a belső veszély abban áll, hogy a közösségekben élő fiatalok, bűnözői életmódjukkal, a viselkedésükkel rombolhatják a környék biztonságát, a közösség összetartozását. Mind a külső, mind a belső kockázatra fel kell készülni, és bár ellenük más-más eszközökkel kell fellépni, a közösség léte, erőssége mindenképpen feltétele ennek.

Míg az építészeti bűnmegelőzés során az architektúra áll a középpontban, a színek, a növények, a fények alkalmazásával próbálja elrettenteni a potenciális elkövetőt (Kara, 2017), addig a közösségi bűnmegelőzés a közösség erejére, összetartására építve igyekszik az áldozattá (illetve az elkövetővé) válást megelőzni. Kiemelendő a fizikai gondok mellett szinte minden esetben olyan társadalmi problémák is jelen vannak, amelyek nemcsak a bűnözésre, hanem azon antiszociális viselkedésekre (pl. részegség, szemetelés, koldulás stb.) is hatnak, amelyek szintén biztonságérzetet csökkentők lehetnek.

Ahol jelentős a bűnözési ráta, sok a zavaró antiszociális viselkedés, szinte minden esetben fellelhető a közösségi viszonyok, és azok kontrollmechanizmusainak meggyengülése is.

Az antiszociális viselkedés egy közösség életében rendkívül zavaró, így bár sok esetben nem bűncselekményekről van szó, ezek ellen is igyekeznek fellépni. A legjellemzőbb példa: „*a közösség morális felsőbbrendűségére építve vezet-e be Nagy-Britannia 1998-ban az ún. antiszociális magatartási rendelkezést (ASBO), amely rendkívül széles – és jellegét tekintve kifejezetten büntetőjogi – szankcionálási lehetőséget biztosít a helyi közösségek képviselői számára a közösséggellenesen viselkedők ellen.*” (Borbíró, 2009, 130-131.)

A helyi közösségek megfelelő eszközökkel, szakemberek segítségével, komplex hozzáállással érdekeltté tehető, sikeresen bevonható, és bizonyított, hogy hosszabb távon csak ez hozhat eredményt a lakosság félelemérzetének csökkentésében.

Mind az építészeti, mind a közösségi bűnmegelőzés a hagyományos bűnözésre, a hétköznapi zavaró kriminális jelenségekre igyekszik válaszokat adni, így sem a gazdasági bűncselekmények, sem a szervezett bűnözés jelensége ezek segítségével nem csökkenthető. Ennek felismerése mellett, a határaink ismeretével kell alkalmazni ezeket az eszközöket.

A közösségi bűnmegelőzéshez több dologra van szükség. Egyrészt szükséges egy erős, jól működő, összetartó közösség, amelyet közösségépítéssel lehet fejleszteni. Másrészt elengedhetetlen az is, hogy a közösség tagjai részt vegyenek

a bűnmegelőzési feladatokban, felismerjék a felelősségüket ebben. Harmadrészt az aktív részvételhez bizalomra van szükség: bízni kell a közös célokban, egymásban, a helyi vezetőkben, akik kezdeményezően lépnek fel. Erős helyi közösségek kialakítása, felelősségvállalás a környezetünkért előre lépést mutathat a bűnözés megelőzése területén is. A lakosok bevonásának, a közösség életében való tevékeny részvételüknek egyik feltétele a bizalom. A legfontosabb a MI tudat kialakítása! (Tábori-Kiss, 2000, 9. és Pallagi, 2010) A helyi bűnözés okait feltáró információk elengedhetetlenül szükségesek.

Természetesen figyelembe kell venni, nem lehet egységes, homogén helyi társadalomról beszélni még egy szomszédság esetében sem. (Gergely 1993, 45.)

Egy helyi szomszédság, egy közösség kialakulása nem evidens. Az egy környéken lakók nem válnak maguktól közösséggé, hiszen a lokalitás önmagában még nem érték. (Gergely, 1993, 46.) Egy szomszédság, lakóövezet, városrész, település valódi (kis, közepes és nagy) közösséggé válásában a helyi hatalomnak, az önkormányzatoknak kiemelt, megkerülhetetlen szerepe van.

Ha ezt szem előtt tartva szeretné egy városvezetés a lakosságot bevonni, érdemes mindenekelőtt beazonosítani a helyi problémákat. Feltérképezni a zavaró jelenségeket, az esetlegesen meglévő szomszédsági konfliktusokat, azok okainak, mélységeinek megismerésével. Erre számos módszer biztosít lehetőséget, hiszen önmagában a hivatalos kriminálstatisztika nem elegendő a helyi bűnözés, az antiszociális viselkedések, összességében a biztonságérzetet befolyásoló tényezők feltárására. A hivatalos adatok mellett így szükséges a lakosság véleményét is megismerni, ugyanis ez már kiinduló pont lehet, hogy mennyire bevonhatók az ott élők, melyek a nehézségek, esetleges konfliktusok, lehetőségek, és nem utolsó sorban az erőforrások, amelyekre építeni lehet.

Ha ismerjük a helyi problémákat, feltérképeztük a helyi közösségi hálót, a bevonható partnerek lehetséges körét, akkor érdemes a már magyar hagyományokkal is rendelkező közösségépítés elemeit is segítségül hívni. (Varga Vercecse, 1998, 15.)

„Egyre inkább felismerődik és megfogalmazódik az igény, hogy a társadalmi részvétel a tervezésben és a helyi fejlesztési folyamatokban is érvényesüljön. Megszülessenek helyben a megoldások és ebben a helyi állampolgárok cselekvően vegyenek részt.” (Varga Vercecse, 1998, 15.) Ezzel eljutottunk egy fontos dologhoz a közösségi bűnmegelőzés sikerességében: a cselekvő részvétel, a felelősségérzet felismerése és az azért való tevékeny hozzájárulás nagy szerepet kap.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. tv. szabályozza és lehetőséget teremt a közösségi részvételnek. Meghatározza az önkormányzat feladatát a helyi közbiztonsággal kapcsolatban, valamint a település közbiztonságának biztosításában is.

6. § a) támogatja a lakosság önszerveződő közösségeit, együttműködik e közösségekkel, biztosítja a helyi közügyekben való széles körű állampolgári részvételt; b) erősíti a település önfenntartó képességét, feltárja lehetőségeit és hasznosítja saját erőforrásait;

17. § (1) A települési és a fővárosi önkormányzat a helyi közbiztonságról, vagyoniának, más értékének védelméről kényszerítő eszköz alkalmazására törvény alapján jogosult szervezet létrehozásával is gondoskodhat.

Az emberek a lakókörnyezetükben sokkal inkább látják, a mindennapi életükben tapasztalják, ha történik valami, éppen ezért lényegesen könnyebben megszólíthatók, bevonhatók a lakóhelyet illető döntésekbe. Az egyéni lépések mellett a szervezett formában történők nagyobb hatékonysággal érhetnek el eredményeket. Ezért is nagyon fontos a közösségi aktivitás, a civilszervezetben való tevékenykedés, a tudatos állampolgári magatartás. A Közbizalom 2017 (Péterfi, 2017) című jelentésben újra összefoglalták közösségfejlesztők a nem reprezentatív mintán készült, de több éve ugyanazt a kérdést tartalmazó kérdőívük eredményeit. Sajnálatos módon az önkormányzatokba vetett bizalom némileg csökkent, a helyi szintű kezdeményezésekbe, döntéshozatalba egyre kevésbé vesznek részt a válaszadók. (Péterfi, 2017, 2-3.) Ez nagy gátja (lehet) a közösségi részvételnek. Ugyanakkor az internetes akcióban történő bevonódás sokkal jellemzőbb, amely azért lehetőséget biztosít arra, hogy az online és az offline közösségi tér között legyen átmenet, és az online-ból kilépve legyen személyes kapcsolat.

Gahlnak igaza van: *„Ki kell emelni, hogy a várostervezők nem sokat tehetnek a bűnmegelőzés érdekében ott, ahol a biztonságérzet hiánya a társadalmi viszonyokban gyökerezik. Vannak viszont olyan városi közösségek, beleértve a bűnözés által kifejezetten érintett városnegyedeket, amelyek kevésbé vannak gúzsba kötve. Ezeket a területeket értelmesebbé minden komoly erőfeszítésnek, ami arra irányul, hogy a lakosság ne bújjon rácsok és szögesdrót mögé.... színtelen minden esetben jó érvek szólnak amellett, hogy gondosan munkálkodjunk az érzékelt és a tényleges biztonság erősítésén, mert ez az előfeltétele a közös tér használatának a városban.”* (Gahl, 2014, 97.)

Minden olyan, társadalomba beágyazott szervezetre építeni kell, amelyek segíthetnek a bűnözés megelőzésében – az erős civil elszántság (a közösségi bűnmegelőzésben is) elengedhetetlen. A személyes, kapcsolati háló erősítése védelmet nyújt mind az áldozattá, mind az elkövetővé válás tekintetében.

A közösségi bűnmegelőzéshez, mint már korábban említettük, erős, alulról szervezett közösségre van szükség. Hazánkban az alulról jövő szerveződést sajnálatos módon éppen felülről kell támogatni, ennek a feladatnak eszközeit adja meg, az Európa Tanács az Urban crime prevention - A guide for local authorities című dokumentumban.

Az ajánlás 14. pontja szól a lakosság közreműködéséről, kiemelve, hogy az önkormányzatoknak ebben jelentős szerepe van. Feladatuk: *„helyi megfigyelési programok és egyéb mechanizmusok létrehozásán keresztül erősítsék a nyilvánosság közreműködését, amely arra bátorítja az állampolgárokat, hogy ne csak kiálljanak elképzeléseik mellett, segítsenek megvédeni saját biztonságukat és jólétüket, de a diszkrimináció megszüntetése és a bűnözés ellen irányuló pozitív álláspont kialakítása érdekében állampolgári kötelességüket is ismerjék fel.”*

Nyílt napokat, lakossági fórumokat szervezzenek, ahol lehetőséget biztosítanak a lakosoknak arra, hogy a bűnözésről alkotott véleményét és a bűncselekményektől való félelmét megismerjék (kérdőívek segítségével is). Hírlevelek és szórólapok segítségével ismertessék a lakók számára a bűnmegelőzési stratégiát, amelynek aktív részeseivé kell tenni őket, ehhez a jó bűnmegelőzési stratégia mellett, jól felépített kommunikációs tervre is szükség van. Úgy is, hogy az ingatlankezelési hatóságokkal együttműködve alakítsanak ki őrzött területeket, növeljék a lakóközösségek biztonságát, tisztaságát, és tartsák karban a lakott területeket a vandalizmus és a rendbontás megelőzésére, támogassák a helyi kezdeményezéseket és a bérlők közvetlen részvételét az ingatlankezelésben.

Ki kell emelni: *„a lokalitás, a helyi társadalmi környezet többnyire kedvez a közösségi aktivitásnak. Egyrészt a saját cselekvés, a részvétel ebben a közegben könnyebben tud sikeres lenni, hatást elérni; másrészt a belátható közeg az egyén és a közösségek számára is reális tájékozódást, az ellenőrzés, a kontroll lehetőségét kínálhatja.”* (Mészáros-Péterfi 2011)

Mint említettük állampolgári aktivitásra is szükség van, hiszen hiába próbálják bevonni a lakosságot, ha őket mozgósítani mégsem lehet. A helyi tájékoztató csatornák figyelemmel kísérése a legjellemzőbb az állampolgárok részéről. A fiatalok, fiatal felnőttek és főként a magasabb iskolázottságúak körében igen népszerű valamilyen internetes akcióban történő részvétel, sokkal inkább, mint a személyes megjelenés valahol. (Péterfi, 2017, 8.)

A közösség építéséhez, erősítéséhez jó vezetőkre, egy-két olyan egyéniségre van szükség, aki képes megszervezni, mozgósítani az embereket, az ő munkájukat, tevékenységüket kell a helyi hatóságoknak támogatni, segíteni. (Barabási, 2016, 342-376.)

A közösségi terek

Köztér minden olyan természetes és épített környezet, amelyhez bárki hozzáférhet, így az a fizikai és közösségi szféra közötti átmenet, azaz a társadalmi élet színtere. (Vedrédi, 2012, 291-299.)

Az ún. public space egy termék: a társadalmi kontroll és a tulajdon megnyilvánulása. (Mitchell, 1995, 115-116.)

A modern városok közterei ellentmondásosak és nagyban függ a használóktól, attól, hogy a közösség hogyan definiálja, használja az adott helyet.

Henri Lefebvre, aki Straub szerint a városi hétköznapiak nagyszerű kutatója (Straub, 2018, 217) szerint a tér társadalmi konstrukció, a teret a társadalom határozza meg, annak jelentése és tartalma van. (Lefebvre, 1991) Azt, hogy ezt hogyan és miképpen tesszük, azt a döntéshozóknak kell meghatározniuk, szerepük van abban, hogy milyen funkciót szánnak egy adott térnek.

Az urbanisták, városzociológusok számára evidens, hogy a tér és a társadalom hat egymásra: a társadalom formálja a teret, a tér alakulása egyben meghatározza a társadalom tulajdonságait is. (Vedrédi 2012, 291-299.)

Azaz egy jól kiválasztott tér, különleges kialakítással, és (új) tartalommal a városmarketing egyik ékköve lehet, különlegessé tehetik a várost, és egy városrész újra definiálásában, térképre helyezésében is kiváló lehetőséget biztosít. Erre jó példa Budapest VIII. kerület különböző részeinek elnevezése, a Csarnok negyed, a Magdolna negyed stb. A köztér, a közterület üzenetet hordoz (Rákóczi tér) és a helyi lakosság identitásának részévé válhat. (Vedrédi 2012, 291-299.)

A közösségi és az építészeti bűnmegelőzés közös halmaza, a két szemlélet együttes (pozitív) hatása leglátványosabban éppen a városi közösségi terek kialakításában, működtetésében jelenik meg. Valódi, élő közösségi tér nélkül a városi terek üressé és veszélyesekké válhatnak. Ennek leglátványosabb (és legszomorúbb) következménye, hogy ma már egyes bevásárló központok töltik be a közösségi terek szerepét. Hiába van ugyanakkor közösségi tér, ha azt különböző eseményekkel nem töltik meg, ezek szervezését valakinek szintén fel kell vállalnia. Valakinek vezetnie kell ezeket, ez a környezetben történő változás nélkülözhetetlen társadalmi alkotóeleme.

Nemcsak a magas iskolai végzettségű, magasabb társadalmi státuszúakra kell fókuszálni: a közösségi terek kialakításakor éppen a rosszabb helyzetben élőket, lévőket lehet(ne) a leginkább bevonni, megfogni. Erre alkalmas az építészeti (és közösségi) bűnmegelőzés egyik iskolapéldája, az Oscar Newman várostervező nevéhez kötődő Védhető terek (Defensible Spaces) kialakítása. (Gahl, 2014, 102.)

Alkalmazhatóságát részben a flexibilitása adja, amely miatt az összes közösségi tér típusra alkalmazható, legyen szó akár belterről, akár külterről. Óriási sikerrel vették igénybe a sűrűn lakott, magas bűnözési rátájú, kevert származású, átlag alatti jövedelemmel rendelkezőkkel teli lakótelepeken, de majdnem mindenhol működik a városi közterek tekintetében. A Defensible Spaces a közösség fizikai térstrukturálási elvén alapul, amely lehetővé teszi a lakók számára,

hogy ellenőrzésük alatt tartsák a közös területeket az otthonaik környezetében, beleértve ebbe a házaik külső környezetét is. (Faurest, 2008)

A köztér bár mindenkié, ügyelni kell arra, hogy valóban mindenki tulajdonosként, sajátjaként ügyelje, használja a közös teret, akár úgy is, hogy egy-egy részeit valóban kisebb csoportokra (esetleg családokra) bízzák, résztulajdonossá téve őket. Ezért kis parcellákra felosztva, kontrollálhatóvá téve egy-egy teret, azt eseményekkel megtöltve a szegényebb környékeken is jó eredményeket lehet elérni. (Windt, 2011, 76.)

Ez a félszáz éves tapasztalatokkal rendelkező elmélet azonban hazánkban mégsem tudott elterjedni, a közösségi tervezés sajnálatosan kevés alkalommal fordul elő. A részvételi tervezés alkalmazása a helyi döntéshozókön múlik, és részben érthető, hogy ettől miért idegenkednek. Egy köztéren különböző érdekcsoportok jelenhetnek meg, ezt a participatív módszeren alapuló fejlesztés során mindig szem előtt is kell tartani, sőt a már korábban említett helyzet feltárása során erre mindenképpen rá kell világítani, fel kell készülni. Az eltérő érdekek konfliktusokat szülhetnek, amelyek hosszabb távon éppen az elérendő kívánt cél ellen fognak hatni. (Vedrédi, 2012, 198.)

A társadalmi részvételről

A társadalmi részvétel nem új keletű fogalom. Arnstein 1969-ben alkotta meg a közösségi (társadalmi) részvétel skáláját, amelyben 8 fázisban különíti el a részvétel fokozatait a teljes passzivitástól az aktív jelenlétig. (Arnstein, 1969, 216-224. és Reisinger, 2012, 23-44.)

Szántó Richárd szerint „a társadalmi részvétel különböző formáinak értékelése iránti igény nagyjából a részvételi eljárások előtérbe kerülésével egyszerre jelent meg. A társadalmi részvétel lehetséges módozatait taglaló írások sokszor maguk is tartalmaznak értékelő megjegyzéseket. *Arnstein (1969) például azt tekinti igazi társadalmi részvételnek, amikor az állampolgárokat felruházzuk a döntésben való részvételhez szükséges jogokkal és a döntéshez konkrét inputokkal is hozzájárulhatnak.*” (Szántó, 2012, 33-53.)

A társadalmi részvétel módszertanának ismerte is szükséges a közösségi tervezés megvalósításában, a lakossági fórumokon túlmutatóan más eszközök, módszerek is rendelkezésre állnak, amelyeket mind közösségépítők, mind várostervezők dolgoztak ki, és amelyek alkalmazása, mindennapivá válása még vár magára. (Sain – Rab, 2018) A Budapest VIII. kerületében megvalósuló szociális városrehabilitáció 2004-ben indult. Hazánkban elsőként ebben a modellkísérletben próbálták bevonni a rehabilitáció során a civilszervezetek mellett a lakosokat

is, így a Mátyás tér rekonstrukciója esetében is. Ennek tanulságai más települések vezetői számára is kiindulási pont lehet. Dömötör kiemeli, hogy a közösségi tervezés során a kommunikációra és a társadalmi bázis megteremtésére az előzőleg elképzelnél sokkal több időt és energiát kell szánni. (Dömötör, 2008)

A közösségi tervezés többlet terhet jelent mind a döntéshozó, mind a tervező, mind a lakosság számára. A lakosság számára a szabadidejük terhére történő tevékenységet jelent, hogy mindig jelen legyenek, képviseljék az érdekeiket, gondolataikat, lehetőleg ugyanazok. A tervezőktől nyilvánvalóan nyitottságot igényel, hiszen az ő elképzeléseinek esetleges megváltoztatására is sor kerülhet a civil leendő használók szemszögéből.

A döntéshozónak jelent a legtöbb plusz feladatot ez a fajta városalakítás; az előkészítésnek még inkább szerepe van a szociálpszichológiai folyamatokra, a már említett esetlegesen felmerülő konfliktusokra is fel kell készülni, alaposan megtervezni mindent. Világosan meg kell határozni a szerepeket és az időkereteket, hogy meddig lehet a döntéseket meghozni, a véleményeket kifejteni.

A Mátyás téri tapasztalatok alapján elmondható: a nehézségek ellenére „*a részvétel a szakmaiság fontosságát nem csökkenti, hanem növeli. ...A részvételi tervezés eltérő módszereinek és eszközeinek alkalmazása következtében más lesz a fizikai környezet, a folyamatot tükröző 'részvételi táj' alakul ki*” (Dömötör, 2008) (Alföldi, 2010), amelyet sokkal inkább magunkénak éreznek a használók. (Vedrédi, 2014, 61-71.)

Világosan és megfelelő módon kell meghatározni a feladatokat, kinek mit kell csinálni, a tervező tervez, a lakos véleményez, ötleteket ad, de a megvalósításba csak részben szólhat bele. (Alföldi, 2010) A társadalmi részvételi folyamatok alkalmazása után azok értékelésére is sort kell keríteni, erre a nemzetközi szakirodalomban találunk különböző modelleket, amelyek szintén segíthetik a döntéshozókat. (Szántó, 2012, 35-38.)

A közösségi terek étellel való megtöltésében a lakók igényeire, korosztályára tekintettel szabadidős programokat is biztosítani kell.⁴

Kiemelkedően fontos, hogy a lakosok maguk részesei legyenek a szomszédság társadalmi életének, de ehhez cselekedni is kell. E nélkül gyakorlatilag működésképtelenné válhat a legjobb ötlet is. Sokszor felmerül azonban az az ellenérv, hogy a lakosok nem akarják, érdektelenek ezekkel szemben, felesleges számukra bármit szervezni, hiszen abban nem hajlandóak részt venni.

Sokféle módszerrel lehet részvételre ösztönözni a lakosokat, mégis figyelembe kell venni azokat a tényezőket is, amelyek ezek ellen hatnak. Számos oka le-

4 A fiatalok mellett természetesen az idősek részére nyugdíjas klubot a kismamák részére baba-mama klubot, családoknak családi programokat kell(ene) szervezni, a korosztályok és a napszakok szerint.

het annak, hogy a lakosok miért nem vesznek részt a közösségi programokban (pl. a hosszú munkaidő, fáradtak részt venni esténként a közösség életében; a koruk, egészségügyi állapotuk nem teszi lehetővé; esetleg más, a saját, lakó-környezettől független közösség tagja).

Két csoport megszólítását, bevonását azonban mindenképpen figyelemre méltónak tartjuk minden településen. Egyrészt: *„a nők jelenléte meghatározó a sikeres közösségi tér számára, mivel ők sokkal jobban megnézik, hogy hová járjanak. Így az igazán jó közösségi térben valószínűleg magasabb lesz a nők, mint a férfiak száma. A nők a lábukra és az intuíciójukra hagyatkoznak: például a biztonságosságról alkotott elképzelésük nagyban befolyásolja a döntésüket, akárcsak az ülőhelyek magassága, anyaga, vagy az, hogy milyen a többi látogató.”* (Madden, 2000, 109.) - írja a gyakorlati útmutatásul is szolgáló jól működő közösségi terek kialakításához készült és online magyarul is elérhető kézikönyv.

Másrészt a nők, kisgyermekes anyukák mellett a fiatalok bevonása egy-egy közösségi tér kialakítása során szintén eredményes lehet, amennyiben ez valóban az ő igényeiknek, életkori sajátosságaiknak megfelelően az ifjúsági munka eszköztrendszerének alkalmazásával történik. Csatári Emese szerint *„összefüggésben van a fiatalok közösségi aktivitásának és részvételének kérdése szabaddíós szokásaikkal, közösségi térhasználatukkal”*. (Csatári, 2016, 4.)

Az ifjúsági közösségi tér lehetőséget teremt arra, hogy találkozóhely legyen a fiatalok számára, ahol azonban (nem lehet elégszer hangsúlyozni) programokra is szükség van. Ezek nem mindig népszerűek, de őket bevonva, a fiatalok igényeire figyelve szervezett, tervezett eseményekre lehet mozgósítani őket. A chicagói iskola óta a fiatalok számára létrehozott klubok a bűnmegelőzés és a közösségépítés alapját képezik, szükséges egy olyan hely, ahol a fiatalok szórakozhatnak, tanulhatnak. Erre jó példák az ún. Youth cafék, amelyek a fiatalokat a képernyő elől közösségi életbe igyekeznek bevonni, noha online szervezik, jelzik a különböző eseményeket, nyitva tartást stb. (URL2)

Összegzés

Tudomásul kell venni, hogy a bűnmegelőzés, az antiszociális viselkedés csökkentése mindenki felelőssége, közös érdekünk. Ebben mindenkinek részt kell venni, az áldozattá válás elkerülése nagyfokú odafigyelést igényel. A közösségépítés, a hatékonyabb társadalmi kontroll nemcsak a bűnözés, illetve az antiszociális viselkedés csökkentésére alkalmas, az intenzívebb interakció jelenléte más területeken is sikeres lehet. Mindazonáltal szem előtt kell tartanunk, ezt a hozzáállást is tanulnunk kell, minden településen, közösségben más és más eszközök

segíthetnek a megvalósításban, nincsen egységes sablon, amellyel bárki helyi szintre történő alakítás nélkül sikereket érhet el. (Windt, 2011, 84.) Csak az építészeti megoldások önmagukban nem csökkentik a bűncselekmények számát. A hatalmas falak az épületek körül, az iskolai erőszak megszüntetésére kiépített mágneses kapuk csökkenthetik az egyszerű racionális elkövető legkönnyebb áldozat elleni akcióját, azonban valódi közösségépítő stratégia nélkül sem a falakon kívül, sem belül nem leszünk biztonságban. A részvételi tervezéssel kialakított közterek növelhetik a szubjektív biztonságérzetet. A sikeres közösségi terek jól megközelíthetők, ott vannak különböző programok, komfortos, valamint jelen van egy közösségi szellem (Madden, 2000, 15.), és nem utolsó sorban tiszta és biztonságos. A közösségi bűnmegelőzés során elmosódnak a bűnmegelőzés, illetve a társadalom- és szociálpolitikai jellegű beavatkozások határai, mégis ebben a helyi rendőrségnek is szerepet kell vállalnia: az emberek biztonságérzetét növeli, ha rendőröket látnak az utcán, ha az a rendőr ismeri a környéket, az ott lakókat, magyarul ő a közösség rendőre: a helyi bűncselekmények, az antiszociális viselkedés jelenségeinek felszámolásán dolgozik a lakossággal együtt. (Windt, 2011, 83-84.) A közösségi rendészet filozófiájának hazánkban történő elterjedése, a többek között svájci példa alapján történő megvalósítása éppen ezt szolgálná, segítené elő, és égető szükség van (lenne) rá. (Christián, 2018, 33-61.) (Christián, 2019, 79-88.) A bűncselekmények és az antiszociális viselkedések felszámolásának célja mellett a helyi konfliktusok kezelése is a közösségi bűnmegelőzés eleme és a részvételi tervezés során érdemes erre is figyelmet fordítani. A társadalmi folyamatok, a társadalmi kirekesztődés, a kisebbségekkel kapcsolatos előítéletek felszámolása és általában az együttélésből adódó nézeteltérések kezelése egy erős közösség létérdeke. A közösségi mediáció hazánkban is jól működő gyakorlat, számos jó példa mutatja, hogy hasznos a helyi problémák feloldásában, erőszakmentes elrendezésében. Segít a társadalmi béke fenntartásában, olyan viselkedési, konfliktus- és problémamegoldó kultúra kialakításában, amelyre nagy szükség lenne. A közösségi mediáció alapja a helyi közösség tájékoztatása, érzékenyítése, egy olyan jelzőrendszer megléte, amely nyitott a felmerülő konfliktusokra, azt képes megfelelően reagálva, az érdekelteket megtalálva feloldani. A közösségi vagy települési mediációnak nélkülözhetetlen része a közösség erőforrásainak aktivizálása is. (Windt, 2011, 71-86.) A részvételi tervezés a helyi közösség erősítését segítheti elő, az abban részt vevők magukénak érezhetik a munkájuk eredményét, sokkal inkább figyelnek majd arra, hogy azt óvják is, így mindenképpen van biztonságérzetet növelő hatása is. Ehhez a döntéshozók/városvezetők részéről határozott elképzelésre, alapos tervezésre van szükség. (Brunton-Smith, - Bullock, 2019) A bizalom kiépítésében az online tér is segítséget jelenthet: ha sikerül egy közösséget kialakítani a

világhálón, az az offline kapcsolatokban is realizálódhat. Senki sem szeret sötét alagúton, túlbujánczott sövényekkel teli, elhagyott parkban átsétálni, nemre és korra való tekintet nélkül. A városi biztonság megteremtésében az építészeti bűnmegelőzés eszközei bizonyítottan eredményesek, ha és amennyiben a humán faktor, az ember is számít. A növekvő lakosságszámú városokban az ember, az egymás közötti kapcsolat elvész, annak ellenére, hogy az igény erre megvan. A lokalizáció erősítése sok haszonnal jár: az ott élők együttműködőbbek, nyitottabbak lesznek egymással, a település vezetésével. Ugyanakkor a döntéshozók részéről is kell nyitottság arra, hogy az ő véleményüket, észrevételüket, (tér)használati szokásaikat figyelembe véve végezzenek felújításokat, fejlesszék városrészeiket. Ehhez a társadalmi részvétel módszertanának eszköztárát is el kell sajátítaniuk és kölcsönös bizalmon épülő partnerséget kialakítaniuk minden fél részéről, hogy egy élhető, fenntartható, biztonságos környezet jöjjön létre. Straub szerint „*A város mindenkié. Ettől a régi európai ígérettől mostanra a legtöbb városlakót félelem tölti el. ... A városlakót a 'félelem kultúrájának' kell érzékennyé tennie a veszélyekre, amelyek bárhol leselkednek rá. Ez a félelem tette mostanra a nagyvárosi embert aggályossá, nem pedig a város, amit ő ezzel szemben vádol.*” (Straub, 2018, 225.) Ezt elkerülendő a döntéshozóknak kelle-ne nyitottabbnak lenni arra, hogy a helyi lakosságot is bevonják az (öt érintő) közterek kialakításaiba.

Felhasznált irodalom

- Gergely A. (1993): *Urbanizált méhkas, avagy a helyi társadalom*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Alföldi Gy. (2010): *Közösségi részvétel a városfejlesztésben — a Magdolna Negyed tanulságai*.
<http://epiteszforum.hu/node/17619>
- Arnstein, S. R. (1969): *A Ladder of Public Participation*. Journal of the American Institute of Planners, 4, 216-224.
- Barabási A.-L. (2016): *A hálózatok tudománya*, Budapest: Libri Kiadó
- Borbíró A. (2009): *Bűnmegelőzés*, In: Borbíró A. Kerecsi K.: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve*. Budapest: TÁMOP-IRM
- Brunton-Smith, I. - Bullock, K. (2019): *Patterns and Drivers of Co-production in Neighbourhood Watch in England and Wales: From Neo-liberalism to New Localism*. The British Journal of Criminology, 1, 85–106.
- Christián L. (2018): *A helyi rendészeti együttműködés rendszere*. Iustum Aequum Salutare, 1, 33-61.
- Christián L. (2019): *Egy feledésbe merülő közösségi rendészeti modellkísérlet margójára*. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): *Gondolatok a rendészettudományról*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 79-88.

- Csatári E. (2016): *A fiatalok szabadidő eltöltési szokásaihoz alkalmazkodó ifjúsági közösségi tér – a hang out másik oldala*. Párbeszéd, 3, 4. http://parbeszed.lib.unideb.hu/file/2/585a7d3e22d4a/szerzo/CSATaRI_A_fiatalok_szabadido_eltoltesi_szokasaihoz.pdf
- Dömötör T. (2008): *Mátyás király szerepzarban – Egy közösségi részvételen alapuló szabadtér-tervezési modellkísérlet tapasztalatai*. Építészfórum, <http://epiteszforum.hu/node/9422>
- Faurest, K. (2008): *Védhető terek 1-2*. <http://epiteszforum.hu/node/11244>
- Finszter G. (2003): *A rendészet elmélete*. Budapest: KJK Kerszöv
- Gehl, J. (2014): *Élhető városok*. Budapest: Terc Kft
- Jacobs, J. (1961): *The Death and Life of Great American Cities*. <http://elte.pene.hu/7.felev/Varosoi%20tersegek%20foldrajza/Jane%20Jacobs.pdf>
- Kara L. (2017): *Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel*. Budapest: Lechner Nonprofit Kft
- Kézikönyv a részvételi városmegújításról*. [http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/cb64d6a7ffc532248525670c0080efa5/2c650dfb392c5898c12577dd003cdb4a/\\$FILE/Kezikonyv_a_reszveteli_varosmegujitasrol_v2.pdf](http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/cb64d6a7ffc532248525670c0080efa5/2c650dfb392c5898c12577dd003cdb4a/$FILE/Kezikonyv_a_reszveteli_varosmegujitasrol_v2.pdf)
- Lefebvre, H. (1975): *The production of Space*. https://monoskop.org/images/7/75/Lefebvre_Henri_The_Production_of_Space.pdf
- Madden, K. (2000): *Hogyan varázsoljunk újjá egy közteret? Kézikönyv jól működő közösségi terek létrehozásához*. https://okotars.hu/sites/default/files/okotars_hogyan_varazsoljunk_ujja_egy_kozteret_letoltheto.pdf
- Mészáros Zs. – Péterfi F. (2011): *Közbizalom jelentés 2010*. http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/DOKUMENT.Nsf/538d96804d640588852566f2006fed7/5bb93129057ff2ee-c125782a004e1f45?OpenDocument
- Mitchell, D. (1995): *The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy*. In: *Annals of the Association of American Geographers*, 85, 108-133.
- Pallai K. (2010): *Társadalmi részvétel*. Budapest: TÖÖK
- Péterfi F. (2017): *Közbizalom jelentés 2017*. <https://www.cka.hu/wp-content/uploads/2017/09/kozbizalom-2017.pdf>
- Reisinger A. (2012): *A társadalmi részvétel a helyi fejlesztési politikában Magyarországon*. *Civil Szemle*, 1, 23-44.
- Sain M. – Rab J. (2018): *Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben*. Budapest: Lechner Tudásközpont
- Saville, G. – Cleveland, G. (1998): *2nd generation CPTED: An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design*, 7. <http://www.veilig-ontwerp-beheer.nl/publicaties/2nd-generation-cpted-an-antidote-to-the-social-y2k-virus-of-urban-design>
- Straub E. (2018): *Az élő város, Az urbánus életformák változásai*. Budapest: Typotex
- Szántó R. (2012): *Társadalmi részvétel Magyarországon: siker vagy kudarc?* *Kovács*, 4, 33-53.
- Tibori T. – Kiss T, T. (2000): *Közösségi formációk*. Budapest: SZIE JFK
- Urban crime prevention: a guide for local authorities, Responses to violence in everyday life in a democratic society*. (2003) Strasbourg: Council of Europe

- Varga T. – Vercseg I. (1998): *Közösségfejlesztés*. Budapest: Magyar Művelődési Intézet
- Vedrédi K. (2012): *A köztér fogalmának különféle értelmezése és területfejlesztési aspektusai*. In: Pál V. (szerk.): *A társadalomföldrajz lokális és globális kérdései: tiszteletkötet Dr. Mészáros Rezső professzor 70. születésnapja alkalmából*. Szeged: SZTE TTIK, 291-299.
- Vedrédi K. (2014): *Köztérfejlesztések hatásai néhány év távlatából - a budapesti Mátyás tér*. *Köztes-Európa*, 6, 61-71.
- Windt Sz. (2011): *Közösségi bűnmegelőzés eszközei*. In: Tomay K. (szerk.): *Biztonságos Városok*, Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről, 71-86.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: Veszprém város Közbiztonsági és Bűnmegelőzési koncepció <http://www.veszprem.hu/veszpremieknak/onkormanyzat/strategiak-programok-koncepcio/5442-kozbiztonsagi-es-bnmegelzesi-koncepcio>

URL2: <https://thameyouthcafe.org.uk/>